

Matsystemutvalget

siri.lothe@lmd.dep.no

Vår dato: 14.okt 2025

Deres dato:

Vår referanse: Trude H Nordli

Deres referanse: Siri Lothe

Sjømatens rolle i fremtidens matsystemer

Innledning

Stortinget har bedt regjeringen starte arbeidet med en offentlig utredning som kan legge grunnlaget for en stortingsmelding om fremtidens matsystemer. Målet er å sette folkehelse, klima, natur, landbruks- og matpolitikk i sammenheng. Utvalgets tilrådninger skal bidra til å styrke bærekraft, selvforsyning og beredskap. Ifølge FN er et bærekraftig matsystem et system som tar vare på matsikkerhet og sikrer økonomisk, sosialt og miljømessig grunnlag for fremtidige generasjoner.

Sjømat har en avgjørende rolle både nasjonalt og internasjonalt i utviklingen av slike systemer. Sjømat Norge har i rapporten Sjømat 2035 beskrevet hvordan vi mener vi kan øke produksjonen med minst 50% frem mot 2035 samtidig som vi skal være blant verdens beste på bærekraft. Rapporten anbefales for utvalget: <https://sjomatt norge.no/sjomat-2035/>

Sjømat Norge vil i vårt innspill vektlegge følgende hovedpunkt:

- Sjømatnæringen har vesentlig betydning for sosial og økonomisk bærekraft. Disse delene av bærekraftsbegrepet bør vektlegges i utvalgets arbeid.
- Matsystemene er ledd i internasjonale forsyningslinjer. Det er samhandling på tvers av grenser, import og eksport både av matvarer og ingredienser, og ikke minst støttefunksjoner som utstyr og teknologi.
- Norsk sjømatproduksjon er viktig ikke bare for norsk matforsyning og beredskap, men en internasjonal forpliktelse vi har som stor sjømatprodusent. Vi har et særlig ansvar for sjømatforsyning til Europa og Norden, men er viktige i de globale markedene.
- Handelspolitikken må styrkes. Vi må også styrke arbeidet med kapasitet i forvaltningen til å støtte opp under handel og regelverksarbeid.
- Vi bør øke sjømatkonsumet. Det er i tråd med kostholdsanbefalingene, og er også bra for klimaet.
- Matproduksjon utgjør ca. 30% av klimautslippene, og behovet for å ha betydelig økning i matproduksjonen samtidig som klimautslippene skal reduseres representerer derfor et betydelig dilemma. Sjømat representerer en klimavennlig proteinkilde som har et potensiale for å øke sin produksjon.
- Sjømatnæringen gjør grep for å redusere klimapåvirkningen ytterligere, men elektrifisering forutsetter også infrastruktur og tilgang på strøm.
- Fôrråvarer og fôret er havbruksnæringens største bidrag til klimautslipp. Næring og myndigheter jobber derfor med løsninger som kan bidra til utvikling og industrialisering av nye og mer bærekraftige fôrråvarer.
- Natur og økosystem må ivaretas, og sjømatnæringen har generelt et lavt miljøavtrykk. Tiltak i næringen og regulatoriske endringer vil være viktig bidrag for å redusere dette avtrykket ytterligere. Det er pågående arbeid med endringer av havbruksreguleringene. Innen fiskeriene er det viktig med løsninger i internasjonale forhandlinger om fordeling av fisk, og også en god ressurskontroll.

Økonomisk og sosial bærekraft

Norge har et matsystem med to særtrekk: et relativt lite, men høyteknologisk landbruk som primært produserer for innenlands forbruk, og en stor, eksportorientert sjømatnæring. Sjømat, både fra fiskeri og havbruk, er Norges nest største eksportnæring etter olje og gass.

Sjømatnæringen sysselsetter titusenvise av mennesker, særlig i distriktene. Den skaper verdier i områder med få alternative næringer og er derfor avgjørende for kystsamfunnenes utvikling. Næringen er bygd opp rundt lønnsomme, subsidiefrie bedrifter. Videreutvikling av lokal foredling og restråstoffutnyttelse kan gi enda flere arbeidsplasser og styrke distriktsøkonomien, og tilstedeværelsen langs kysten.

Norge eksporterer ikke bare sjømat, men også teknologi og kompetanse innen mange fagfelt. Dette styrker både Norges internasjonale posisjon og de globale matsystemenes bærekraft.

Sjømat Norge vil i forbindelse med utvalgets mandat vektlegge:

- Bosetting og aktivitet langs kysten er viktig for å sikre nasjonal beredskap og suverenitet. Sjømatnæringen er en viktig premiss for dette.
- For å sikre aktiviteten er det behov for infrastruktur som sikrer transport av sjømat til markedene, kabler som gir tilgang på elektrisitet mm. Utvalget bør vurdere å gi råd om bruken av forsvarstøttende andel av løft til 5%.
- Både havbruket og fisket foregår i norske farvann og bidrar til å sikre suverenitet.

Norsk sjømats betydning for nasjonal og internasjonal matforsyning

Norsk sjømatproduksjon er sterkt koblet til det globale matsystemet. Over 90 % av sjømatproduksjonen eksporteres. Norge er verdens største sjømateksportør i verdi, og leverer betydelige volum med protein og essensielle næringsstoffer til markeder over hele verden. Nesten 40 millioner måltider med sjømat eksporteres ut av Norge hver dag. Dermed spiller Norge en viktig rolle i global matsikkerhet. På samme måte som Norge er viktig for europeisk og internasjonal energiforsyning har vi også en viktig rolle når det kommer til internasjonal matvareforsyning.

Norsk matvareproduksjon er også avhengig av import av ingredienser, fôrvarer mm. Dette gjelder både for landbasert og sjømatbasert matvareproduksjon.

Samtidig er sjømat en ressurs i nasjonal beredskap. Pandemien viste at verdikjedene i stor grad er robuste, men eksportsårbarhet gjør at Norge må ha et godt utvalg av markeder. Mangfoldet av arter – laks, torsk, sei, makrell, reker, ørret og flere – gir variasjon i ernæringsgrunnlaget. Sjømat kan inngå i beredskapslager og bidra til å sikre tilgang på protein og essensielle næringsstoffer i krisesituasjoner.

I forhold til beredskap og selvforsyning har Menon Economics på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet slått fast at den norske sjømatproduksjonen alene kan stå for 66% av energibehovet til Norges befolkning dersom vi skulle bli fullstendig isolert. Sjømaten har fått alt for lite fokus på bekostning av landbruket.

Selvforsyningsgrad er ingen god måte å måle matvareberedskapen på da den kun definerer Norges evne til å gi befolkningen den samme maten i en krisesituasjon. Tidligere kriser har vist at det er behovet for nok mat og ikke hva vi spiser som er essensielt. Vi skal ikke langt tilbake i tid da sild og potet var en viktig del av kostholdet i Norge. Et samlet Storting har derfor bedt regjeringen vektlegge Norges beredskapspotensial i dette arbeidet. Logistikk med både bil, tog og båt må rigges for dette slik

at sjømat kan omfordes til konsum innenlands i en krisesituasjon. Dette gjelder også prioritering av drivstoff.

Sjømat Norge ønsker å peke på følgende når det kommer til beredskap og matforsyning:

- Beredskapspotensialet bør legges til grunn for matvareberedskapen fremfor selvforsyningsgraden. Ved krig og kriser vil vi tilpasse kostholdet.
- Matvareforsyning er knyttet til internasjonal handel. Import og eksport skjer også i kriser.
- Brudd i forsyningslinjer kan skje regionalt, og samspill med våre nordiske naboland er viktig for å sikre matforsyning ved kriser.
- Norges forsyningsforpliktelser internasjonalt må vektlegges sterkere. Norge har et sjømatkammer som er viktig for verden og ikke minst våre partnere i Europa.
- Det er viktig å videreføre matvareproduksjon og distribusjon som kritiske samfunnsfunksjoner.

Handelspolitikk og internasjonalt regelverk

I forhold til geopolitikk og handel er vi helt avhengig av en velfungerende internasjonal handel for å sikre import av råvarer vi selv har bruk for, men også for å sikre vår forpliktelse som leverandør av ca 38 millioner fiskemåltider hver dag til 150 land. Handelsrestriksjoner, ulike sanksjoner og endringer i valutakurser kan bidra til å gjøre sjømatproduksjonen mindre forutsigbar. I Norge er det politiske mål om å øke andelen norske råvarer i fiskefôr.

Økt produksjon vil også utfordre den teknologiske utviklingen med krav om både økt effektivitet og lavere miljøavtrykk samtidig som en må dokumentere denne forbedringen i form av både livsløpsanalyser og standardiserte beregningsmetoder for klima- og miljøregnskap på alle innsatsfaktorer. Endrede forbrukerpreferanser vil også være drivere for dette med økte krav til både dokumentasjon og lavere miljøavtrykk.

EØS-avtalen er svært viktig for Norges totalberedskap og vi er helt avhengig av et godt forhold til EU, spesielt i den urolige situasjonen vi nå står i. EØS-avtalen forplikter Norge til å delta i regelverksutformingen. I dag er det varierende oppfølging av dette i forvaltningen. Mattilsynet har en god rolleforståelse og deltar aktivt i regelverksarbeidet. Erfaringen fra andre myndighetsorgan som Miljødirektoratet har vært dårligere. Våre forpliktelser må derfor innfris slik at det ikke skader vår forhandlingsposisjon i viktige saker for Norge.

Sjømat Norge anbefaler utvalget:

- Norge må styrke den handelspolitiske satsingen, og handel bør gis en mer sentral rolle i norsk utenrikspolitikk. Verdikjedene for mat er internasjonale, og handel med mat er oftere regulert enn andre varer.
- Det bør gjøres en målrettet satsing mot sentrale marked som EU, USA og Japan.
- Handel med mat møter veterinære og andre tekniske handelshindringer, og møter tollbeskyttelse i mange marked. Kapasiteten i forvaltningen bør styrkes for å sikre markedsadgang.
- EØS-avtalen er viktig for sjømatnæringen, og Norge bør ha en mer aktiv europapolitikk hvor vi også sikrer relasjonene til EU slik det såkalte «Eldringutvalget» nylig anbefalte.
- Norske fagmyndigheter som Mattilsynet og Miljødirektoratet bør ha en tydeligere oppfølging av arbeidet ved revidering og endringer i EU-regelverket. Viktige deler av reguleringene av matvareproduksjon hjemles i EU-regelverket. Utvalget bør vurdere om det skal være en tydeligere koordinering av dette arbeidet i regjeringsapparatet.

Folkehelse og ernæring

Sjømat er en av de mest næringsrike matvarene vi har, med høyt innhold av marine omega-3-fettsyrer, vitamin D, jod, selen og protein. Regelmessig inntak reduserer risikoen for hjerte- og karsykdommer og har positive effekter for både barns utvikling og eldre sin helse. Helsedirektoratet anbefaler nordmenn å spise fisk til middag to til tre ganger i uken, men det faktiske inntaket ligger under dette.

Globalt er sjømat avgjørende: Over 3 milliarder mennesker har sjømat som sin primære proteinkilde (Veits, 2021). FAO fremhever at havet er det økosystemet med størst potensial for effektiv og bærekraftig matproduksjon (Barange, 2021).

Sjømat Norge ber utvalget fokusere på følgende når det kommer til kostholdspolitikken:

- Kostholdsrådene baseres på grundig og anerkjent forskning.
- Helsemyndighetene er tydelige på rådene om at vi bør spise mer av frukt, grønt, grovt og sjømat, og redusere bruken av salt, mettet fett og sukker. Inntaket av sjømat er for lavt, og det må ses på tiltak som faktisk bidrar til å øke sjømatinntaket.

Klima og miljø

Sjømat har generelt lavere klimaavtrykk per kilo protein enn storfe og andre landbaserte kjøttslag. Villfanget fisk krever ingen fôrressurser og har dermed et særskilt lavt klimafotavtrykk. Havbruk er mer ressurskrevende, men utnyttelsen av fôr er likevel langt bedre enn hos de fleste landdyr. Matproduksjon står for om lag 30 prosent av de globale klimagassutslippene. Samtidig krever både FNs bærekraftsmål og EUs «Fit for 55»-pakke en kraftig reduksjon i utslippene fra landbruk og matsektor, parallelt med en betydelig økning i matproduksjonen for å møte verdens behov. Dette utgjør et grunnleggende politisk og praktisk dilemma. Sjømat representerer her en del av løsningen – som en klimavennlig og ressurseffektiv proteinkilde med potensial for videre, bærekraftig vekst i tråd med nasjonale og europeiske klimamål.

Restråstoffutnyttelsen i norsk sjømatindustri er på over 90 %. Med økt bearbeiding i Norge vil vi ha kontroll på restråstoffet. Dette skaper nye produkter som proteinpulver, omega-3-oljer og gjødsel, og bidrar til sirkulærøkonomi. Teknologiutvikling i fôr (algeoljer, insektprotein, gjærbaserte proteiner) bidrar til å gi oss et større mangfold av fôrvarer.

Mangel på energi kan stoppe både matproduksjon og grønn omstilling de neste årene. Havbruksnæringen er helt avhengig av stabil og forutsigbar tilgang på kraft for både videre vekst og for å ta i bruk ny teknologi. Mange oppdrettslokaliteter ligger i områder med svake kraftnett og lang avstand til større forsyningslinjer. Det kan gjøre en avhengig av fossile løsninger til dette er på plass.

Sjømat Norge anbefaler utvalget å se på følgende klimatiltak:

- Økt konsum av sjømat vil i seg selv bidra til å redusere klimautslipp.
- Næringen investerer i elektrifisering av fartøy og havbruksanlegg. Elektrifisering forutsetter også at det er tilgang på strøm langs kysten.
- Bruk av avgifter som CO₂-avgift må harmoniseres med andre land slik at vi beholder konkurransekraft. I dag har Norge ensidig innført CO₂-avgift på fiske og havbruk.

Råvarer til fiskefôr

Havbruksnæringen jobber kontinuerlig for å gjøre fôret i havbruket mer bærekraftig. Fiskefôret utgjør det største bidraget til klimautslipp fra havbruket. Utvikling av mer bærekraftig fôr vil også være viktig for å redusere landbrukets klimautslipp. I dag kommer ca. 70% av fôrråvarene fra landbasert jordbruk som soya, raps og hvete. Hovedvekten av disse produseres i våre nærområder i Europa. I fremtiden må det utvikles bærekraftige råvarer som ikke konkurrerer med menneskemat og jordareal. Dette kan skje ved å høste på lavere trofisk nivå i havet, bruk av insekter, mikro- og makroalger og biprodukter fra både animalsk og vegetabilsk produksjon, for å nevne noen. Dette vil bidra til å redusere klimaavtrykket og fotavtrykket fra fôrproduksjonen, men det forutsetter at oppskalering av nye fôrråvarer blir kommersielt konkurransedyktig, og at de faktisk har lavere miljøavtrykk.

Sjømatnæringen skal også være en pådriver for å gå fra lineære produksjonssystemer til sirkulære prosesser, der ressurser brukes mer effektivt og avfall minimeres. For norsk sjømat betyr dette å utnytte alle deler av råvarene og sikre at biprodukter, restråstoff og avfall får ny verdi. Eksempelvis kan restråstoff fra fiskeforedling omdannes til omega-3-produkter, proteinpulver og biogass, mens fiskeslam og forspill kan samles opp og brukes som gjødsel eller energi. Vi må redusere miljøpåvirkning samtidig som produksjonen må øke i årene fremover. Dette vil kreve betydelig med ressurser og investeringer. Det må etableres incentivordninger som faktisk bidrar til å oppskalere nye fôrråvarer.

Samfunnsoppdraget om bærekraftig fôr skal bidra til nye og innovative løsninger for å utnytte ressursene bedre, utvikle en sterk fôringrediensindustri og øke forsyningssikkerheten i Norge. Samtidig vil oppdraget gi viktige bidrag til å nå de målene Norge har satt for klima, miljø, matproduksjon, sysselsetting og verdiskaping".

Sjømat Norge ber utvalget vurdere:

- Det bør etableres egnede ordninger som stimulerer til oppskalering av nye og mer bærekraftige fôrråvarer. FOU-tillatelser i havbruket kan brukes for å sikre dette.
- Det oppfordres til at Matsystemutvalget etablerer god dialog med styringsgruppen for samfunnsoppdraget med tanke på oppdatert informasjon om hva som vurderes som viktig for bærekraftig fôrutvikling.

Natur og økosystemer

Norge er internasjonalt anerkjent for sin fiskeriforvaltning, basert på vitenskapelige råd, kvoter og internasjonalt samarbeid. Dette sikrer langsiktig bærekraft i de viktigste bestandene.

Et viktig ledd i den bærekraftige forvaltningen av bestander vi deler med andre kyststatene rundt oss, er behovet for omforente avtaler om fordeling av bestandene. I mangel av enighet mellom kyststatene, har for eksempel de pelagiske bestandene i Nord-øst-Atlanteren i en årrekke vært gjenstand for et betydelig overfiske, der hver enkelt kyststat har satt kvoter som til sammen overstiger vitenskapelig rådgivning. Dette er svært uheldig og har ført til sterkt fallende kvoter, som igjen fører til råstofflekkasje og svekker aktivitet, sysselsetting og konkurransekraften i markedene. Norge bør utøve politisk press overfor andre kyststater for å komme til enighet om langsiktige, omforente løsninger som sikrer et bærekraftig langtidsutbytte av viktige bestander.

Havbruk må utvikles innenfor naturens tålegrenser. Utfordringer knyttet til lakselus, rømming og utslipp må håndteres. Samtidig utvikles nye teknologier som lukkede og semilukkede anlegg, nedsenkbare, offshore oppdrett og landbaserte systemer. Disse har potensial til å redusere negative miljøpåvirkninger betydelig.

Sjømat Norge ber utvalget legge følgende til grunn:

- Regjeringen arbeider med forslag til nye reguleringer av havbruket. Stortingsflertallet har landet brede forlik som gir gode rammer for dette arbeidet. Dette vil skje parallelt med utvalgets arbeid.
- Det er viktig at arealforvaltningen effektiviseres, både for å forbedre dagens produksjon og for å øke denne. Havbruket bør få et eget direktorat slik Stortinget har anmodet om. I dag er klarering av lokaliteter svært krevende, med dårlig samordning av ulike særinteresser. Dette begrenser potensialet for norsk havbruksproduksjon.
- Sjømatproduksjon og fiske må gis prioritet til areal. Arealtilgang er ikke minst viktig for å sikre at vi kan utvikle havbruket på en best mulig måte. Lokalitetsstruktur er viktig med tanke på å redusere smittepress i havbruket.
- Stortinget har bedt regjeringen om å utvikle en nasjonal miljøfleksordning som kan stimulere til bruk av flere teknologiplattformer i havbruket. Denne må utformes slik at den både stimulerer null- og lavutslippsteknologi.
- Norge må sikre at fiskebestandene er godt regulert og at kvotene fastsettes i tråd med anbefalingene. Norge må ha en tydelig rolle for å unngå at internasjonal uenighet om kvotefastsettelsen fører til overfiske.
- Ressurskontrollen må styrkes. Sjømat Norge mener det bør innføres automatiske vektordninger, som sterkt vil redusere muligheten for regelomgåelser i førstehåndshandelen med fisk.

Globale og nasjonale drivere frem mot 2050

Globale drivere:

Klimaendringer i form av temperaturøkning, forsuring av havet og lavere oksygenforhold kan bidra til at arter flytter mot kaldere farvann og at det kan bli en lavere produktivitet i tropiske soner og en vekst i kaldere strøk. Det vil også kunne få store konsekvenser for tilgang på fiskefôr, hvor ulike fiskearter vil forflytte seg til mer gunstige forhold. I sin tur kan dette også føre til økte konflikter mellom kyststater om fordeling av fangstrettigheter.

Befolkningsvekst vil gi økt etterspørsel etter protein, hvor sjømat vil spille en sentral rolle globalt. Veksten må komme innen akvakultur da det er lite å hente i mere utnyttelse av villfiskebestandene. Å produsere mat til 9,7 milliarder mennesker fra bærekraftig matproduksjon innen 2050 er anerkjent som en av de største utfordringene menneskeheten står overfor. Sjømat inneholder en rekke næringsstoffer som kan gi et viktig bidrag til sunne dietter. Det er ulike estimater som tilsier at matbehovet vil øke med mellom 50 og 70 % frem til 2050. Deler av dette matbehovet kan dekkes ved bedre utnyttelse av råstoffene og mindre matsvinn, og ved en omlegging av kostholdet. Det vil uansett være en betydelig økning i behovet for mat frem til 2050, og Norge med sine produktive sjøareal, bør øke sin matproduksjon relativt sett mer enn økningen i det globale matbehovet. Landbruket kan antagelig øke sin matproduksjon noe, men hovedandelen må komme gjennom økt sjømatproduksjon.

Nasjonale drivere:

Det er en politisk ambisjon om å skape en bærekraftig, kontrollert og lønnsom vekst som styrker Norges posisjon som verdensledende sjømatnasjon. Det skal tilrettelegges for nye produksjonsformer, teknologi og innovasjon samtidig som en håndterer utfordringer knyttet til miljøpåvirkning, fiskehelse, rømming og fiskevelferd. Målet er å doble verdiskapningen fra havbruk innen 2050 basert på en teknologinøytral tilnærming og en tydelig regulering

Sjømatproduksjon er også en svært viktig brikke når det gjelder bosetting og lønnsomme jobber i distrikts Norge. Den bidrar til mye aktivitet i havområdene, levende lokalsamfunn og store

ringvirkninger til andre næringer. I et vekstperspektiv vil det bli et økende press på hav- og kystområdene fremover hvor det også vil bli kamp om de beste områdene til matproduksjon i konkurranse med annen type næringsvirksomhet. Det er da viktig at det settes av nok areal til sjømatproduksjon.

Muligheter, dilemmaer og utfordringer frem mot 2050

Muligheter:

Økt produksjon av bærekraftig sjømat er en stor mulighet i årene fremover. Det betinger at det legges til rette for dette politisk samtidig som næringen må innfri med lavere miljøfotavtrykk, og drive innenfor bærekraftige rammer. FAO peker på at akvakultur har det største potensialet for økt produksjon av mat i fra havet da fiskebestandene allerede er utnyttet, og en tredjedel ifølge FAO er overbeskattet. Norge har store naturgitte forutsetninger for økt sjømatproduksjon da både klima, vanntemperatur og oksygenforhold er gunstig for sjømatproduksjon.

For norsk sjømatproduksjon vil også fiskeriene i fremtiden ha en stor rolle. Uttaket er begrenset, men det er mulig å øke høstingen ved blant annet økt høsting på lavere trofisk nivå. Norge bør også ha en klar ambisjon om at vi skal ha en konkurransedyktig foredlingsindustri, og at vi bør sikte mot at mer av sjømaten bearbeides i Norge.

Teknologiutvikling er viktig for å effektivisere produksjonen, redusere utslipp og forbedre biosikkerhet. Havbruksteknologi blir også eksportert til andre land og det er et betydelig vekstpotensial i årene fremover.

Norge har en sentral betydning for sjømatsikkerheten i EU, særlig når det gjelder forsyningssikkerhet og stabil tilgang på trygge, bærekraftige sjømatprodukter. Som en av verdens største eksportører av sjømat, og med et tett samarbeid med EU gjennom EØS-avtalen, spiller Norge en nøkkelrolle i å dekke Europas behov for proteinrike matvarer fra havet. Samtidig er Norge en nær og pålitelig handelspartner for våre europeiske naboer. Den geografiske nærheten, felles standarder for mattrygghet og omfattende veterinær- og kontrollsamarbeid sikrer at sjømat flyter effektivt og trygt mellom Norge og EU-markedet. Dette bidrar til stabilitet i forsyningskjedene, reduserer sårbarheten for matmangel, og støtter EUs egne mål om matsikkerhet og beredskap i møte med klimarisiko, geopolitiske spenninger og svingninger i global handel. Norsk sjømatproduksjon – med høy grad av bærekraft, sporbarhet og kvalitetssikring er derfor et viktig element i EUs totale matsikkerhetsstrategi og i den nordiske regionens samlede beredskap for matforsyning.

I dag blir rundt 90 % av alt restråstoff fra norsk fiskeri og havbruk utnyttet, ifølge tall fra Nofima og Fiskeridirektoratet (2023–2024). I havbrukssektoren, hovedsakelig laks og ørret, er utnyttelsesgraden høy, over 95%, fordi slaktning i hovedsak skjer ved landanlegg der restråstoffet kan samles inn effektivt. I fiskeriene varierer utnyttelsen mer, fra 60 % til 80 %, avhengig av fangsttype, fartøystørrelse og hvor fisken prosesseres. En stor andel av restråstoffet på havgående fartøy går fortsatt tapt fordi det ikke håndteres eller bringes til land. Det er derfor et stort potensial for bedre utnyttelse av restråstoff.

Dilemmaer:

Hensynet til næringsvirksomhet og behov for økt matproduksjon må også vektlegges ved tildeling av areal når miljømyndighetene vurderer de miljømessige konsekvensene. All type næringsvirksomhet setter et miljøfotavtrykk og det er opp til myndighetene å vurdere hva som er akseptabel påvirkning. Dette må være kunnskapsbasert. Kostnadsøkninger ved stadig strengere miljøkrav kan også være med å svekke konkurransekraften til norske bedrifter. Det er derfor viktig at det gjøres nasjonale

tilpasninger iblant annet EU- regelverk, der hvor det er åpning for dette, da de naturgitte forhold i Norge ikke nødvendigvis er sammenlignbare med forhold lenger sør i Europa.

Det er ulike naturgitte forutsetninger mellom landbruk og fiskeri- og havbruk i forhold til miljøpåvirkning og økonomiske rammevilkår. Sjømatnæringen er både mere arealeffektiv, utnytter føret langt bedre og har et lavere klimafotavtrykk sammenlignet med de fleste av våre husdyrarter. Sjømatnæringen er naturgitt konkurransedyktig på miljø og ressursutnyttelse samtidig som den er mer utsatt økonomisk for risiko internasjonalt. Her må det samarbeides om felles interesser, og virkemidler må tilpasses de ulike sektorene.

Det er ulike interesser, spesielt i forhold til det globale fokuset versus det nasjonale for ulike matproduserende grener. Global handel med mat er svært viktig for det norske sjømatsystemet og Norges sjømatproduksjon kan bidra til å oppnå FNs bærekraftsmål ved å kombinere klimavennlig proteinproduksjon, ansvarlig ressursforvaltning, innovasjon, økonomisk verdiskaping og folkehelse. Eksempler på dette er:

Mål 2. Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Mål 17. Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling

17.7 Fremme utvikling, overføring, spredning og formidling av miljøvennlig teknologi til utviklingsland på fordelaktige vilkår, blant annet på ikke-markedsmessige vilkår eller på vilkår som på annen måte er gunstigere enn det andre land får, etter gjensidige avtaler

17.10 Fremme et allment, regelbasert, åpent, ikke-diskriminerende og likeverdig multilateralt handelssystem underlagt Verdens handelsorganisasjon, blant annet ved å slutføre forhandlingene under organisasjonens Doha-runde

17.11 Betydelig øke utviklingslandenes eksport, særlig med sikte på å doble de minst utviklede landenes andel av verdens eksport innen 2020"

En økning i jordbruksproduksjon i Norge bidrar ikke nødvendigvis til å oppnå de samme målsettingene på grunn av lavere ressurseffektivitet, høyere miljøpåvirkning og lavere økonomisk robusthet.

Utfordringer:

En av utfordringene er å ivareta alle pilarene knyttet til bærekraftig utvikling. Det skal både være økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft i ulike matsystem. Klimaendringene vil også kunne skape utfordringer relatert til hvor en kan produsere maten og ulike fiskearter vil kunne forflytte seg for å optimalisere sine leveområder. Samtidig kan nye fiskearter komme inn i våre havområder, men også skadelige arter som alger og maneter som kan utgjøre en trussel for oppdrett i sjø.

Vi må også bli flinkere til å se hele matfatet, utnytte matressursene og få enda mere kunnskap om ulike typer matproduksjon. Dette innebærer også å kutte matsvinn og utnytte det vi kan til matproduksjon.

Behov for dokumentasjon og åpenhet vil kreve stadig mere ressurser i årene fremover. Dette innebærer blant annet å kvantifisere og dokumentere miljøpåvirkning, sikre full sporbarhet og ha åpenhet om data. Dette fordrer både standardiserte målemetoder og gode digitale systemer.

Tre-fem tiltak for å styrke bærekraften i fremtidens matsystem

Vi trenger en kunnskapsbasert matforvaltning. I forhold til havbruk går dette blant annet på utvikling av nye førråvarer og å få fremmet utvikling av sirkulære verdikjeder som bidrar til redusert miljøpåvirkning. Innen fiskeri er det viktig med kunnskap om ressursene i havet og at det er kontroll med uttaket.

Matverdikjedene må bli prioritert når det gjelder tilgang på biomateriale for å unngå at dette blant annet blir prioritert som energikilde for transport.

Teknologiutvikling vil bidra til både nye og enda mere bærekraftige løsninger for å produsere fremtidens mat. Eksempler på dette kan være smartere fangstteknologi innen fiske, bedre kjøleteknologi og effektive transportmetoder.

Kompetansen om bruk av miljøregnskap må styrkes slik at dette kan utarbeides i egen virksomhet. Dette er viktig for å forstå egen miljøpåvirkning og ta de rette beslutninger for å redusere egen påvirkning. Det er også viktig for å følge opp regulatoriske krav og styrke egen konkurransevne i de ulike markedene.

Særlig for sjømatssystemet:

Økt høsting av uutnyttede marine ressurser f.eks. på lavere trofisk nivå vil gi råvarer både for direkte humant konsum og til fôr i akvakultur. Det er store uutnyttede ressurser i havet og for å få til dette må det forskes på teknologiutvikling når det gjelder både fangst og prosessering av disse artene, slik at det både blir lavere andel med bifangst, mindre energibruk og reduksjon i skade på sjøbunn. Oppskalering og kultivering av mikroorganismer vil også kreve betydelige ressurser og insekter må dyrkes på substrat med lavest mulig miljøfotavtrykk.

Referanser som underbygger viktigheten og mulighetene i de marine systemene.

- **Dr. Manuel Barange**, Director, Fisheries and Aquaculture Policy and Resources Division, FAO, i EU-parlamentet 24. Mars 21 *Towards 2021 UN Food Systems Summit: The role of Fisheries & Aquaculture: “If there is one ecosystem on Earth where food production can expand in an efficient but sustainable manner, this is the aquatic ecosystem.”*
- **Veronika Veits**, Director on International Ocean Governance and Sustainable Fisheries, DG MARE, European Commission, EU-parlamentet 24. Mars 21 *Towards 2021 UN Food Systems Summit: The role of Fisheries & Aquaculture: “Over 3 billion people in the world rely on wild-caught or farmed seafood as their primary source of protein. We therefore call on the UNFSS to recognize the contribution of fisheries and aquaculture to global sustainable food and nutrition and promote sustainable food from the oceans.”*

Evnt andre innspill direkte knyttet til utvalgets mandat

Utvalgets medlemmer har høy naturvitenskapelig kompetanse. Det er viktig at vurderinger rundt den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen også gjøres på et solid faglig grunnlag.

Konklusjon

Sjømat er en nøkkelressurs i et bærekraftig matsystem, både nasjonalt og globalt. Å sikre tilstrekkelig og bærekraftig matproduksjon til en global befolkning som forventes å nå 9,7 milliarder mennesker innen 2050, er en av de største utfordringene verden står overfor. Sjømat utgjør en sentral del av løsningen, ettersom den bidrar med viktige næringsstoffer og kan spille en nøkkelrolle i utviklingen av sunne og bærekraftige kosthold.

Prognoser viser at det samlede matbehovet vil øke med 50–70 prosent mot 2050. Norsk sjømat gir sunn og trygg mat, har lavt klimaavtrykk, utnytter ressursene effektivt og bidrar til verdiskaping og sysselsetting. FAO og EU fremhever sjømatens rolle i fremtidens matsystemer.

Norge har et særlig ansvar og en unik mulighet til å gå foran og vise hvordan blå mat kan bidra til å løse verdens mat- og klimautfordringer og bidra til å innfri FNs bærekraftsmål. I tillegg til den sjømat Norge selv kan forsyne verden med, sitter Norge på helt uvurderlig teknologi og kompetanse som kan nyttiggjøres for å øke produksjonen av bærekraftig og ernæringsrik mat fra havet.

Med vennlig hilsen
Sjømat Norge

Trude H Nordli
Fagsjef miljø

Martine Werring Westly
Direktør industri